

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 20 051.087

**Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника**

доктору політичних наук, професору

Дерев'янку Сергію Мироновичу

(76018, м. Івано-Франківськ,

вул. Шевченка, 79)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата політичних наук, старшого викладача кафедри міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Голуб'як Наталії Романівни на дисертаційну роботу Шекети Мар'яни Миколаївни **«Ірландія та Каталонія: сепаратистська симетрія в Європі»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 052 «Політологія»

Актуальність дисертаційної роботи

Аналізуючи європейське суспільство XXI століття, можна помітити певний парадокс. З одного боку, в умовах глобалізації світ стає «світом без кордонів» — структура сучасних країн є поліетнічною, спостерігається більша толерантність і відкритість до інших культур і релігій. З іншого боку, в Європі дедалі більше проявляється абсолютно протилежна тенденція – майже в усіх європейських країнах проблема сепаратистських рухів загострюється не тільки через сильне почуття солідарності соціальних (етнічних) груп, а й через регіональну солідарність. В таких умовах зростаюча сепаратистська тенденція може визначити майбутнє Європейського Союзу та перетворитися на загрози для держав-членів.

Звернення уваги на Ірландію та Каталонію, два визначні та широко обговорювані випадки, дозволить глибше проаналізувати спільні та унікальні фактори, що впливають на траєкторію сепаратизму в Європі. Відтак, це

дослідження є особливо актуальними, оскільки виокремлює складні зв'язки між ідентичністю, автономією, націоналізмом та прагненнями до самовизначення в сучасній Європі. Зокрема, у дисертаційному дослідженні проаналізовано історичні, культурні, політичні та економічні аспекти обох випадків, які розкривають закономірності, спільні тенденції та розбіжності у досвіді цих регіонів. Цей підхід дозволяє з'ясувати, чи існує «сепаратистська симетрія» в Європі, яка характеризується спільними мотиваціями та стратегіями різних сепаратистських рухів.

Загалом авторка дослідження має на меті запропонувати конкретні рекомендації щодо правових і політичних реформ для врегулювання регіональних розбіжностей та на основі аналізу успішних або невдалих спроб подолати сепаратистські рухи в Ірландії та Каталонії створити функціональні стратегії вирішення конфліктів. Таким чином, комплексне розуміння того, як сепаратистські рухи вплинули на регіональну та глобальну динаміку дає змогу розробити системні стратегії управління зовнішнім впливом на територіальну цілісність держав, а також сформулювати інклюзивну політику, що сприятиме національній єдності.

У зв'язку з цим дисертаційне дослідження Шекети Мар'яни Миколаївни «Ірландія та Каталонія: сепаратистська симетрія в Європі» є своєчасним та актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від (протокол № 9 від 5 листопада 2019). Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі міжнародних відносин в рамках напряму наукових досліджень на тему «Центральна та Східна Європа» за номером державної реєстрації 0114U001590, яка закріплена за кафедрою міжнародних відносин факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Найбільш вагомими результатами, отриманими в дисертаційному дослідженні. Відповідно до мети дисертаційного дослідження здобувачем:

- уточнено та доповнено понятійно-категорійний апарат явища сепаратизму та детермінант його виникнення;
- з'ясовано поточний стан наукового опрацювання явища сепаратизму;
- вивчено специфіку умов та чинників існування етнополітичного конфлікту в Каталонії;
- розкрито особливості умов та тенденцій етнічного конфлікту в Ірландії;
- досліджено конституційно-правові основи розв'язання проблеми сепаратизму та радикалізму в Європі;
- проведено порівняльний аналіз сепаратистських рухів в Ірландії та Каталонії;
- розглянуто стратегію протидії та запобігання поширення сепаратизму в Європі, зокрема шляхом забезпечення політики мультикультуралізму та можливостей для всіх груп населення.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в ґрунтовному та всебічному дослідженні явища сепаратизму на прикладі сепаратистських рухів Північної Ірландії та Каталонії, а також визначені подальших перспектив існування сепаратизму в країнах-членах ЄС, зокрема:

вперше:

- здійснено порівняння спільних і відмінних стратегій сепаратистських рухів в Ірландії та Каталонії;
- систематизовано наявні концепції щодо застосування терміну «сепаратизм», його особливостей, походження та запропоновано нові визначення;
- проведено комплексний політико-правовий аналіз права на самовизначення в праві ЄС та відповідь ЄС на прояви сепаратизму та радикалізації;
- проаналізовано перспективи існування проблеми сепаратизму та радикалізму в Європі у найближчому майбутньому;
- розроблено авторську періодизацію етапів становлення каталонської та ірландської самоідентифікації;

удосконалено:

- поняття сепаратизму як суспільно-політичного явища сучасності та джерельну базу його дослідження;

- систему оцінки етнічного сепаратизму в Каталонії та Ірландії через призму практики Європейського союзу щодо розв'язання етнічних конфліктів та особливостей сепаратизації регіонів;
- основні етапи розвитку сепаратистських рухів в Європі, а саме в Північній Ірландії та Каталонії;
- розуміння наслідків діяльності сепаратистських рухів у Європі;

набуло подальшого розвитку:

- теоретико-концептуальне тлумачення закономірностей існування сепаратистських ідей у демократичних державах Європи;
- визначення політичних механізмів держав, інституцій ЄС та міжнародних організацій у процесах протидії поширенню ідей сепаратизму;
- систематизація основних чинників, що впливають на сепаратизацію регіону Європа.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів полягає в тому, що матеріали можна використати з метою подальшого дослідження етнічного сепаратизму в Європі та світі, для аналізу етнополітики держав та політизації етносів; на практиці – отримані результати можуть бути застосовані органами влади, політичними партіями та громадськими організаціями в процесі розробки програм розвитку взаємодії між державою та владою і громадянським суспільством. Результати цього дослідження матимуть практичні наслідки для політиків і міжнародних організацій, які стикаються з викликами, що створюються сепаратистськими рухами. Аналіз сепаратистської динаміки в Ірландії та Каталонії може сприяти прийняттю політичних рішень, пов'язаних з регіональною автономією, децентралізацією, правами меншин та стратегіями вирішення конфліктів. У навчальному процесі результати дослідження можуть збагатити теоретичним та емпіричним матеріалом навчальні курси та спецкурси, що читаються на різних рівнях вищої освіти за спеціальністю «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та «Політологія» («Політичний конфлікт», «Етнонаціональні проблеми сучасного світу», «Етнополітологія», «Діаспора та національні меншини у зовнішній політиці

держав», «Сучасні проблеми міжетнічних та міжцивілізаційних взаємин у теоретичному та практичному вимірах»).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Результати дисертаційної роботи висвітлено у 17 наукових працях: у 6 наукових статтях, опублікованих у фахових періодичних виданнях (у тому числі одна в іноземному науковому виданні та одна закордонна монографія у співавторстві), а також у 11 тезах та матеріалах на науково-практичних конференціях.

Аналіз змісту дисертації та опублікованих праць є підставою для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів та висновків дослідження. Результати дослідження належно апробовані, про що свідчить участь авторки в 11 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності є важливою умовою розв'язання поставлених завдань дослідження, що підтверджено основними результатами. У дисертаційному дослідженні Шекетою М. М. використано філософські, загальнонаукові та спеціальні політологічні наукові методи дослідження. Серед філософських (універсальних) методів застосовано: діалектичний метод для розгляду явища сепаратизму в стані свого становлення та розвитку, можливості соціального передбачення та прогнозування явища сепаратизму в Каталонії та Північній Ірландії; аналітичний метод – для визначення внутрішніх тенденцій і можливостей предмета дослідження, а саме тих процесів, які відбуваються в результаті виникнення та перебігу етнополітичних конфліктів у Каталонії та Північній Ірландії; герменевтичний метод – для тлумачення, інтерпретації та розуміння наукового тексту.

Основою дослідження став порівняльний методологічний підхід, який дозволив провести систематичний та структурований аналіз схожих та відмінних рис між обома випадками, із врахуванням проблем історичної несправедливості, збереженням культурної самобутності цих регіонів та впливу зовнішніх сил на їхні зусилля щодо самовизначення.

Серед загальнонаукових методів дисертанткою обрано синергетичний методологічний підхід для аналізу паралелей між сепаратистськими рухами в

Ірландії та Каталонії; аналіз і синтез використовувався при вивченні причин та особливостей етнічного сепаратизму, підходів до його визначення; узагальнення – при розгляді загальних особливостей етнічного сепаратизму та регіоналізації в ЄС; спостереження – при аналізі зміни сепаратистських настроїв в Каталонії та Північній Ірландії; психологічний метод використовувався при розгляді ставлення різних верств населення до ідей націоналізму та сепаратизму; історичний метод – при розгляді існування державних утворень у минулому та досвіду етнополітичних відносин у наведених регіонах; системний метод – при аналізі етнічного сепаратизму як складової етнічного конфлікту; структурно-функціональний метод застосовувався при розгляді явища етнічного сепаратизму в Королівстві Іспанія та Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії у зв'язку з особливостями форми державного правління, політичного режиму, територіального устрою, законодавства тощо.

А також окремо виділено спеціальні політологічні наукові методи – біхевіористський метод, який застосований при вивченні ролі лідерів у процесах сепаратизації регіонів Каталонія і Північна Ірландія; метод наукового моделювання політичної дійсності – при розгляді соціально-політичних процесів регіонів сепаратизації; івент-аналіз – для визначення особливостей розвитку етнополітичного конфлікту; метод когнітивного картування реалізовано для аналізу сприйняття націоналістичних та сепаратистських настроїв певними політичними лідерами у наведених регіонах сепаратизації.

Відтак, спираючись на мультидисциплінарний підхід, який поєднує соціальні науки, Шекетою М.М. проведено аналіз історичних, політичних, культурних і соціально-економічних факторів, які сформували та вплинули на сепаратистські настрої в Ірландії та Каталонії.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертаційної роботи та опублікованих праць можна зробити висновок про відсутність порушення Шекетою М. М. вимог академічної доброчесності. Це дає можливість стверджувати, що дисертаційне дослідження Шекети М. М. є оригінальним та завершеним, що характеризується достатнім рівнем наукової новизни та практичним значенням.

Зміст дисертації відображає належну фахову підготовку здобувачки, її сформованість як сумлінного й креативного науковця.

Дискусійні положення та рекомендації до дисертаційного дослідження. В цілому позитивно оцінюючи рецензоване дисертаційне дослідження Шекети М.М., результати її дослідження та отримані висновки, слід вказати на дискусійний характер окремих положень та висловити певні побажання:

1. У Змісті Розділ 1 складається із двох підрозділів, проте по тексту матеріали дослідження розбито на три підрозділи.
2. Авторка серед завдань наводить «уточнити та доповнити понятійно-категорійний апарат явища сепаратизму та детермінант його виникнення», відтак на нашу думку варто було б у першому підрозділі «Поняття сепаратизму та детермінанти його виникнення» навести авторське визначення «сепаратизму», яке зустрічається на сторінці 193, а також додати трактування понять «сепаратистська симетрія», «радикалізм», «сепаратистські групи», «конфлікт» та інших термінів, які пов'язані із проблематикою дослідження.
3. Вступна частина у компоненті структура та обсяг роботи містить інформацію про наявність додатків дослідження, однак самих додатків вкінці роботи дисертанткою не додано.
4. У дисертаційній роботі в підрозділі 1.2. Джерельна база дослідження сепаратизму авторка детально розглядає стан наукових напрацювань, що стосуються вивчення явища сепаратизму та групує джерела за спільними ознаками. Проте доцільно було б об'єднати групу 2 газетні статті та думки з ірландської та каталонської преси, які відображають настрої громадськості та групу 6 ЗМІ та пропаганда – візуальні матеріали, які формували громадську думку під час ключових моментів (сторінка 51-52).
5. Дисертантка на сторінці 199 виокремлює авторські фактори, за якими можливо передбачити перспективи існування проблеми сепаратизму у найближчому майбутньому в цих регіонах (політичні, соціальні, економічні фактори та членство в Європейському Союзі). Однак, на нашу думку, доцільно було б додати роль та значення політики колективної пам'яті, яка впливає на загострення ситуації в обох конфліктах.

6. Матеріал на сторінці 205 розкриває рекомендації та можливості застосування дослідження на практиці в Україні. На нашу думку, даною інформацією варто було збагатити структурний компонент Теоретичне та практичне значення одержаних результатів у Вступі дисертації, а також запропонувати авторський курс на основі здійсненого дослідження.

7. Матеріали дослідження містять незначні технічні, стилістичні та орфографічні помилки.

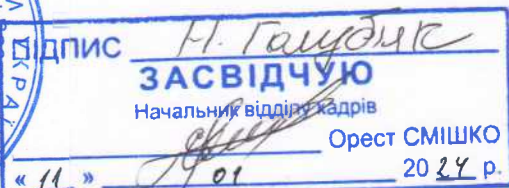
Наголосимо, що зазначене вказує на дискусійний характер певних суджень авторки та не знижує загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновки про відповідність дисертації вимогам.

Дисертаційна робота Шекети Мар'яни Миколаївни «Ірландія та Каталонія: сепаратистська симетрія в Європі», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 «Політологія», є самостійною, завершеною науково-дослідницькою роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, важливістю здобутих результатів, їх обґрунтованістю і вірогідністю, практичним значенням відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від № 44 12.01.2022 р. (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341), а її авторка Шекета Мар'яна Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 052 «Політологія».

Рецензент:

Кандидат політичних наук,
старший викладач кафедри міжнародних відносин
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Наталія ГОЛУБ'ЯК